

สรุปบทเรียนการพัฒนาความรู้

หลักสูตร นักบริหารการพัฒนาการเกษตรและสหกรณ์ ระดับกลาง รุ่นที่ 107

รายวิชา การศึกษาวิเคราะห์ชุมชน (Social Lab)

สถานที่ศึกษาดูงาน ศูนย์เรียนรู้วิถีชีวิตและจิตวิญญาณชาวนาไทย (นาเฮียใช้)

*****

ชื่อ-สกุล นางสาวอรอนงค์ โฉมศิริ

ตำแหน่ง นักวิทยาศาสตร์ชำนาญการพิเศษ

สังกัด กลุ่มวิจัยสิ่งแวดล้อมดิน สำนักวิทยาศาสตร์เพื่อการพัฒนาที่ดิน

วันที่อบรม 9, 12 และ 15 มิถุนายน 2566

วัตถุประสงค์ของหลักสูตร

เพื่อเสริมสร้างประสบการณ์ในการศึกษา แลกเปลี่ยนเรียนรู้แนวคิดและแนวทางการดำเนินงานในด้านต่างๆ จากหน่วยงาน ชุมชน หรือบุคคลที่เป็นแบบอย่างที่ดีในการนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในการปฏิบัติงานได้ต่อไป

สรุปบทเรียน

ศูนย์เรียนรู้วิถีชีวิตและจิตวิญญาณชาวนาไทย (นาเฮียใช้)

ตั้งอยู่เลขที่ 150/6 หมู่ที่ 8 ต.บ้านโพธิ์ อ.เมืองสุพรรณบุรี จ.สุพรรณบุรี ก่อตั้งโดย นายนิทัศน์ เจริญธรรมรักษา บุตรชายของนายพิชัย เจริญธรรมรักษา หรือ เฮียใช้ ซึ่งช่วยบิดาประกอบอาชีพรับซื้อข้าวเปลือก จนกระทั่งปี พ.ศ. 2540 ได้ตัดสินใจเปลี่ยนมาเป็นรวบรวมเมล็ดพันธุ์ข้าวเพื่อนำมาเพาะปลูกและผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวที่ได้คุณภาพให้เพียงพอต่อความต้องการของเกษตรกร

กิจกรรมที่ดำเนินการภายในศูนย์เรียนรู้วิถีชีวิตและจิตวิญญาณชาวนาไทย มีดังนี้

การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวและกล้าแม่

พัฒนาระบบผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวที่มีคุณภาพดีและความบริสุทธิ์สูง โดยการส่งเสริมให้เกษตรกรผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวด้วยวิธีการปักดำ และมีการนำเทคโนโลยีหรือเครื่องจักรเข้ามาใช้ในกระบวนการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวอย่างเป็นระบบ รวมถึงการควบคุมคุณภาพในแปลงนา เพื่อให้การผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าวมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

พร้อมเล็งเห็นความสำคัญของการให้ความรู้และการทำอย่างถูกวิธี ซึ่งเป็นประโยชน์แก่ส่วนรวมและสมาชิกของสมาคมที่กระจายอยู่ทั่วทุกภูมิภาค และได้จัดตั้ง **ศูนย์วิจัยข้าวเฮียใช้** เป็นการทำนาวิจัยและพัฒนาปรับปรุงพันธุ์เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของชาวนา โรงสี และผู้ส่งออก เพื่อที่จะมีพันธุ์ข้าวที่ดี มีศักยภาพในการแข่งขันกับประเทศที่ส่งออกข้าวได้

ศูนย์เรียนรู้

เป็นสถานที่ศึกษาเรียนรู้และแหล่งท่องเที่ยว เพื่อให้ความรู้แก่บุคคลทั่วไปให้เห็นถึงความสำคัญของข้าวและชาวนา ภายในศูนย์เรียนรู้แบ่งพื้นที่เรียนรู้ออกเป็นหลายส่วน ได้แก่ เรือนศูนย์รวมดวงใจไทยทั้งชาติที่ภายในจัดแสดงพระบรมรูปและพระบรมสาทิสลักษณ์ราชวงศ์จักรี ตั้งแต่รัชกาลที่ 1 ถึงรัชกาลที่ 9 เรือนวิถีชีวิตชาวนาไทยในอดีต เรือนพระแม่โพสพที่จัดแสดงพระแม่โพสพและพิธีกรรมต่างๆ ครั้งในอดีตในช่วงการทำนา เพื่อให้ชาวนาและคนรุ่นหลังเข้าใจในวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมายังเก็บข้าวที่จำลองอุปกรณ์เครื่องใช้ต่างๆ ในการปลูกข้าว เรือนหนังสือพระราชกรณียกิจและเรือนหนังสือข้าว หอเตือนภัยชาวนา อุโมงค์โรค แมลงข้าววัชพืช และวัชพืชข้าวที่ถ่ายทอดความรู้การเลือกใช้นิพันธ์พันธุ์ข้าวที่เหมาะสมกับสภาวะอากาศและวิธีการป้องกันโรคข้าวต่างๆ

ศูนย์จำหน่ายผลผลิตที่ได้จากภายในไร่ ได้แก่ ร้านกาแฟสดเฮียใช้ภายในถูกตกแต่งด้วย

เครื่องใช้ในสมัยโบราณพร้อมวิวทิวทัศน์ของทุ่งนาเขียวขจี นอกจากนี้ยังมีร้านจำหน่ายของฝาก ซึ่งสินค้าหลักเป็นข้าวเพื่อสุขภาพหลากหลายชนิดพันธุ์ที่เป็นที่นิยมของแต่ละภูมิภาค และจำหน่ายผักปลอดสารพิษ ซึ่งปลูกภายในและภายนอกมุ้งป้องกันแมลงอยู่ในบริเวณพื้นที่ของศูนย์เรียนรู้

แนวคิดและหลักการในการบริหารจัดการ

ด้านบุคลากร

ดำเนินการในรูปแบบบริษัทที่มีการบริหารงานแบบครอบครัว โดยยึดถือความซื่อสัตย์ในการทำงาน การคัดเลือกขบวนการมีอาชีพหรือเกษตรกรที่มีความประณีตและมีความใส่ใจในการทำนาและการสนับสนุนบุคลากรในพื้นที่ให้ทำงานในศูนย์เรียนรู้ โดยให้ความสำคัญของแรงงานหรือพนักงานในองค์กร

ด้านการผลิต

กระบวนการผลิตใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมใหม่ๆ เพื่อช่วยทุนแรงและทำให้การผลิตมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ซึ่งมีการควบคุมคุณภาพของการผลิตและการเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์ในทุกขั้นตอน โดยทุกแปลงที่ทีมงานเฮียใช้จะเป็นผู้เพาะกล้าพร้อมปักดำให้กับสมาชิก เพื่อให้ได้เมล็ดพันธุ์ข้าวที่มีความบริสุทธิ์สูง

ด้านการตลาด

การรับประกันราคาเมล็ดพันธุ์ข้าวสำหรับสมาชิกที่ผลิตเมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพ โดยเมล็ดพันธุ์ข้าวเฮียใช้ได้ผ่านการรับรองคุณภาพเมล็ดพันธุ์ข้าวและรับรองระบบการผลิตเมล็ดพันธุ์ที่กรมการข้าวให้การสนับสนุน และรับรองมาตรฐานโดยสำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ (มกอช.) ทำให้เกษตรกรมีความมั่นใจในคุณภาพของเมล็ดพันธุ์ข้าวเฮียใช้นอกจากนี้สถานที่ศึกษาเรียนรู้และแหล่งท่องเที่ยวที่ทำให้ลูกค้าเกิดความประทับใจอกเล่าสู่กันทั้งแบบปากต่อปากหรือผ่านช่องทางสื่อต่างๆ ที่แพร่หลายและเข้าถึงได้ในปัจจุบัน

ด้านชุมชน

การให้ความรู้แก่ชาวนาและคนที่สนใจในเรื่องการทำนา และเป็นแหล่งกระจายเมล็ดพันธุ์ที่มีคุณภาพให้เกษตรกร อีกทั้งยังส่งเสริมให้คนในชุมชนที่มีความรู้และความสามารถในด้านต่างๆ ร่วมงานในศูนย์เรียนรู้ ซึ่งเป็นการสร้างรายได้ให้คนในชุมชน โดยให้ความสำคัญกับคนในพื้นที่ เพราะคิดว่า “เพื่อนบ้านเป็นรั้วบ้านที่ดี” ซึ่งเป็นการสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนและสร้างชุมชนคุณภาพในแบบยั่งยืน

ปัญหาและอุปสรรคในการดำเนินกิจการ

การจัดตั้งศูนย์วิจัยพันธุ์ข้าวนาเฮียใช้ เพื่อพัฒนาพันธุ์ข้าวให้ได้พันธุ์ใหม่ที่ดี สามารถแข่งขันกับประเทศคู่แข่งทางการค้าในตลาดโลกได้ ซึ่งต้องใช้เงินทุนสูงและใช้ระยะเวลาในการดำเนินการ และต้องอาศัยความร่วมมือกับหลายภาคส่วน

การเปลี่ยนแปลงด้านแนวคิดทัศนคติของเกษตรกร ที่เคยปฏิบัติกันมานาน ซึ่งเปลี่ยนจากการทำนาหว่านมาเป็นการใช้เทคโนโลยี โดยการใช้ต้นกล้าแผ่นร่วมกับการใช้รถปักดำข้าว รวมถึงการหว่านปุ๋ย การฉีดพ่นสารเคมีป้องกันกำจัดโรคและแมลงศัตรูข้าว โดยใช้โดรนเพื่อการเกษตรแทนการใช้แรงงานคน

ความต้องการเมล็ดพันธุ์ข้าวของเกษตรกร แตกต่างกันในแต่ละพื้นที่และแต่ละปี เนื่องจากมีความต้องการปลูกข้าวพันธุ์ใหม่ที่ผลผลิตสูงและต้านทานต่อโรคและแมลงศัตรูข้าว อีกทั้งความต้องการเมล็ดพันธุ์ข้าวจะเปลี่ยนแปลงตามความต้องการของตลาด โดยผู้รับซื้อหรือผู้ประกอบการเป็นผู้กำหนด ทำให้ไม่สามารถกำหนดปริมาณการผลิตข้าวแต่ละพันธุ์ได้

การเก็บรักษาเมล็ดพันธุ์ข้าว ซึ่งต้องจำหน่ายให้ทันฤดูปลูก และเมล็ดพันธุ์ข้าวไม่ควรเก็บค้างสต็อกนานเกิน 7 เดือน เพราะทำให้เปอร์เซ็นต์ความงอกของเมล็ดพันธุ์ข้าวลดลง และเสื่อมคุณภาพ

การแพร่ระบาดของโรคแมลงและศัตรูธรรมชาติของข้าวและการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (Climate Change) มีผลกระทบต่อการผลิตเมล็ดพันธุ์ข้าว ทำให้ผลผลิตเกิดความเสียหาย ซึ่งเป็นปัจจัยภายนอกที่ควบคุมไม่ได้

ปัจจัยแห่งความสำเร็จหรือเป็นแบบอย่างที่ดี

Key Success Factor / Best Practice

Leadership

มีความเป็นผู้นำที่ดี มีความคิดสร้างสรรค์ ความมุ่งมั่น ความตั้งใจ การสะสมประสบการณ์ เพิ่มองค์ความรู้จนเป็นที่ยอมรับ อีกทั้งเป็นผู้มีคุณธรรม และมีจิตวิญญาณในการสืบสานวัฒนธรรมพื้นถิ่น

Impression

สร้างความพึงพอใจให้ลูกค้า ทำธุรกิจด้วยความจริงใจ ความซื่อสัตย์ รักษามาตรฐานการผลิต และรับประกันคุณภาพเมล็ดพันธุ์ สร้างความมั่นใจให้ลูกค้า อีกทั้งมุ่งมั่นพัฒนาสินค้าและบริการให้มีคุณภาพ

Passion

สร้างแรงจูงใจให้พนักงานแข่งขันผลกำไรอย่างเป็นธรรม ซึ่งพนักงานส่วนใหญ่เป็นคนในพื้นที่ทำให้เกิดสำนึกในการร่วมมือพัฒนาองค์กรและสังคม และยังพัฒนาศักยภาพของสมาชิกให้ทำหน้าที่ตามความสามารถและความถนัด

Organization

การจัดการองค์กรแบบครอบครัว เน้นสร้างความอบอุ่นเป็นกันเอง ให้เกียรติ และเคารพซึ่งกันและกัน การบริหารงานระบบภายใต้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงบนพื้นฐานของความพอประมาณ และทำประโยชน์เพื่อสังคมด้วยศักยภาพที่มีอยู่

ข้อเสนอแนะในการปรับปรุงพัฒนา

ภาครัฐควรให้การสนับสนุนและเสริมสร้างองค์ความรู้ด้านต่างๆ ให้กับเกษตรกรสมาชิก เช่น การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต การควบคุมคุณภาพเมล็ดพันธุ์ การลดต้นทุน การเข้าถึงการใช้เครื่องจักรกลการเกษตร เทคโนโลยีสมัยใหม่ และการเข้าถึงแหล่งเงินทุน เพื่อให้ศูนย์เรียนรู้วิถีและจิตวิญญาณชาวนาไทย (นาเฮียใช้) เป็นชุมชนต้นแบบพัฒนาศักยภาพที่มีอยู่ให้สูงขึ้นและหลากหลายมากขึ้น เป็นการสร้างเครือข่ายระหว่างชุมชนให้เข้มแข็ง

ศูนย์เรียนรู้วิถีชีวิตและจิตวิญญาณชาวนาไทย (นาเฮียใช้) เป็นแบบอย่างที่ดี ในการดำเนินธุรกิจด้านการค้าเมล็ดพันธุ์ หากสามารถเปิดรับสมาชิกที่อยากจะทำนาธุรกิจได้เพิ่มมากขึ้น จะเป็นการสร้างเครือข่ายธุรกิจให้เกิดความเข้มแข็ง ส่งผลให้ระบบการผลิตข้าวของไทยมีศักยภาพและมีผลผลิตข้าวที่มีคุณภาพ รวมถึงการส่งออกข้าวไทยไปแข่งขันกับประเทศคู่แข่งในตลาดข้าวโลกได้

ประโยชน์ที่ได้รับต่อตนเอง

สามารถประยุกต์ใช้ความรู้ ความชำนาญและประสบการณ์ เพื่อวิเคราะห์ปัญหา อุปสรรค ปัจจัยแห่งความสำเร็จ และข้อเสนอแนะแนวทางการพัฒนางานที่สามารถเพิ่มประสิทธิภาพได้

ประโยชน์ที่ได้รับต่อหน่วยงาน

สามารถวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อประยุกต์ใช้ในการบริหารให้เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจขององค์กรในการบริหารงานที่มุ่งเน้นผลลัพธ์ให้มีความคุ้มค่ากับทรัพยากรที่ใช้ไปอย่างมีประสิทธิภาพ และตอบวัตถุประสงค์